HYGINI *Fabulae*. Recensuit prolegomenis commentario appendice instruxit H. I. Roşe, Leiden, A.W. Sijthoff, 1963, 219 pagini.

Avem în faţă o reeditare a lucrării, apărute în 1933, a regretatului profesor de la St. Andrews, H. S. Rose, filolog harnic şi adînc cunoscător de mitologie şi de istoria religiilor, reeditare care nu se deosebeşte de prima ediţie decît prin corecţiunile adăugate de K.J. Dover, de la aceeaşi universitate.

Volumul cuprinde *Fabulele* care ne-au parvenit sub numele lui Hyginus, precedate de un studiu introductiv şi de o listă de titluri, întovărăşite de un aparat critic şi de ample adnotări, şi urmate de un apendix cuprinzînd textele care sînt, sau par, inspirate din Hyginus. La sfîrşit, un indice de nume proprii şi altul de cuvinte corupte.

Se ştie cît de obscură chestiune este identificarea acestui Hyginus. Nici numele lui nu e cert — poate că i l-a atribuit, pe un manuscris anonim, vreun compilator sau copist pseudo-savant, crezînd că recunoaşte mîna lui C. Hyginus, celebrul bibliotecar şi filolog, libert al lui Augustus — ; nici vremea vieţii lui, nici celelalte elemente care ne-ar face să-i întrezărim personalitatea: mediul social, gradul de cultură, profesiunea, preocupările. Cu nimic mai simple sînt problemele ridicate de opera lui. Deşi probabil, e nedemonstrat că *Fabulele* şi *Astronomia* se datorează aceluiaşi. Manualul de mitologie el însuşi nu purta, în secolul al III-lea, titlul actual de *Fabulae*, ci pe cel de *Genealogiae*, iar înfăţişarea lui de astăzi pare a se datora uneia sau mai multor prelucrări ulterioare. Incerte sînt şi izvoarele posibile ale autorului, gradul lui de fidelitate faţă de ele şi măsura originalităţii lui.

Toate aceste probleme sînt repuse în discuţie , cu perfectă competenţă şi limpezime, de profesorul Rose în introducerea ediţiei sale. Savantul englez se pronunţă hotărît împotriva identificării mitografului Hyginus cu filologul din vremea lui Augustus (mai hotărît decît, de pildă, Tolkiehn în RE, X, 651), afirmă însă că *Fabulele* şi *Astronomia* se datorează aceluiaşi scriitor, pe care îl plasează în epoca Antoninilor, sprijinindu-şi aserţiunea mai ales pe cele două argumente obişnuite: a) *terminus ante quem* este anul 207, din care avem nişte fragmente ale unei traduceri greceşti a *Fabulelor*, b) situarea textului înainte de secolul al II-lea ne-o interzic caracteristicile sale lingvistice. Rose se fereşte însă să dea răspunsuri hazardate la întrebări insolubile în stadiul actual de informaţie (de cîte ori şi de cine a fost remaniat textul, care a fost ordinea iniţială a poveştilor etc.), aşa cum făcuse M. Schmidt în ediţia sa din 1872. Dar tocmai prudenţa, lăudabilă, cu care recîntăreşte şi apreciază constatări în bună parte făcute conferă afirmaţiilor sale un spor de pondere.

Cu egală atenţie a fost stabilit textul, pe baza copiei fotografice a celor două manuscrise fragmentare existente (Codex Monacensis Latinus 6437 şi Palimpsestus Latinus 27 din Biblioteca Vaticană) şi pe baza tuturor ediţiilor anterioare. Pentru capitolele care reproduc versuri din Aratos în traducerea lui Cicero au fost utilizate şi manuscrisele ciceroniene. Emendările propuse în aparatul critic sînt întotdeauna argumentate, iar locurile disperate, mărturisite ca atare[1].

Scurtul studiu asupra limbii lui Hyginus, care încheie introducerea, pune în lumină în special abaterile acestuia, gramaticale şi de vocabular, de la norma clasică, abateri analizate mai înainte, între alţii, şi de Th. Müncker, în notele sale la ediţia lui Schaeffer din 1674, şi de M. Tschianssy, în *Studia Hyginiana*, 1888, dar în lucrarea de faţă mai judicios selectate şi clasate.

---

avut la dispoziţie. Acest singur indice de 40 de pagini mari, pe două coloane, reprezintă deci o osteneală considerabilă pentru care cititorul trebuie să-i fie recunoscător celui ce l-a întocmit, dar reprezintă, cred, şi altceva: dovada unei acribii deosebite, a unei pasiuni pentru lucrul bine făcut de care nici un adevărat om de ştiinţă nu se poate dispensa şi care trebuie dată ca pildă.

[1] *In his emendandis multum et frustra laborauerunt uiri docti; mihi satius uidetur quod uideo perisse perditum ducere* (din nota la Fab. CLVII, p. 113).

https://biblioteca-digitala.ro

Adnotările la text, abundente, precise şi de o bogată competenţă au, între altele, meritul de a oferi cititorilor o imagine completă a diverselor legende, prin semnalarea variantelor lor atestate la alţi autori şi confruntarea acestora cu versiunea higiniană. Rose se dovedeşte un excelent ghid în noianul de texte literare şi de scolii cu conţinut mitologic, şi, în aceeaşi măsură, un valoros cunoscător al folclorului, atunci cînd atrage în sfera comparaţiei şi unele basme care circulă pînă azi. Cîteva note semnalează şi erorile şi confuziile mitografului nostru, informaţia lui adesea deficitară şi exprimările improprii.

Appendix Hyginiana cuprinde textele care reproduc sau imită pe Hyginus: cel din CGL III, 56 sqq. datorat necunoscutului *grammaticus Leidensis* (numele tradiţional al fragmentelor este *Hermeneumata Pseudo-Dositheana*), o parte din scoliile lui Lactantius Placidus la *Tebaida* lui Statius şi din cele ale lui Servius la Vergilius, cîteva locuri din Cassiodor şi dintr-un scoliast medieval al *Etimologiilor* lui Isidor. Poate ar fi fost binevenită şi reproducerea unor fragmente din comentariul lui Arnulf din Orléans la *Fastele* lui Ovidiu.

De asemenea, ar fi fost potrivită, credem, o listă a abrevierilor folosite de editor, în măsura în care acestea se abat de la cele curente.

Lucrarea de faţă a împlinit, fără îndoială, lipsa, regretată, în 1919, de Tolkiehn (RE, X, 640), a unei ediţii critice complete a *Fabulelor* lui Hyginus, iar actuala reimprimare se explică prin faptul că ediţia reprezintă un cîştig încă nedepăşit al filologiei higiniene. Minuţiozitatea, sîrguinţa, scrupulul filologic exemplar, închinate unui autor de slabă valoare, plasează ediţia lui H. I. Rose între acele cercetări menite nu să aibă un succes foarte răsunător, ci să fie un admirabil instrument de lucru, indispensabil specialiştilor.

Nu putem încheia fără un cuvînt despre latina fluentă şi elegantă a savantului englez, despre umorul său, foarte discret, prezent în subtextul unor observaţii şi despre modestia sa de adevărat om de ştiinţă.

Este meritul editurii de a fi adăugat, prin tipărirea clară, pe hîrtie bună, la aleasa calitate a volumului.

G. Creţia

FLAVIUS ARRIANUS. *Expediţia lui Alexandru cel Mare în Asia.* Traducere şi indice de nume de Radu Alexandrescu, studiu introductiv, note, indice de termeni de Al. Suceveanu, Bucureşti, Editura ştiinţifică, 1966, 487 p.

Deşi scrisă în secolul al II-lea e.n., cea mai importantă lucrare privind epoca lui Alexandru cel Mare rămîne *Istoria* lui Arrianus, a cărei traducere continuă şirul autorilor antici apăruţi în româneşte în Editura ştiinţifică.

Introducerea amplă (38 pag.) cuprinde cadrul istoric şi literar în care a trăit şi şi-a desfăşurat activitatea scriitorul. Această activitate ne redă o imagine clară a tipului de literat al epocii: om cult, activ, cu o agitată carieră politică, stoic, ca formaţie filozofică, preocupat de oameni şi evenimente.

Studiul introductiv enunţă cîteva probleme importante, printre care menţionăm izvoarele istoriei lui Alexandru şi selectarea izvoarelor de către Arrianus. Ultima problemă, foarte controversată, a dus în timp la concluzii diverse, mergînd pînă la a-l socoti pe Arrianus un excerptator fără valoare de istoric. Din studiul comparat al celorlalţi istorici ai lui Alexandru, rezultă că Arrian a folosit direct opere variate, cea mai sigură fiind cea a lui Ptolemeu, scrisă probabil între anii 306—309.

Lucrarea este împărţită în 7 cărţi, începînd cu venirea la domnie a lui Alexandru şi expediţia sa în nordul Peninsulei Balcanice. Este un raport detaliat asupra drumurilor, organizării

https://biblioteca-digitala.ro